

8. *Судова статистика. Судова влада України* : веб-сайт. 2023. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/ (дата звернення: 09.10.2023).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-327-2-28>

СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВА ПРИРОДА ПОКАРАННЯ У ВИДІ ДОВІЧНОГО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ ТА ПРАВОВІ НАСЛІДКИ ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ ДО ЗАСУДЖЕНИХ

Новосад Ю. О.

*доктор юридичних наук, керівник Ковельської
окружної прокуратури Волинської області
м. Ковель, Україна*

Дучимінська Л. М.

*начальник управління контрольно-перевірочної роботи
Головного управління Пенсійного фонду України у Волинській області
м. Луцьк, Україна*

Вивчення судової практики з питань призначення кримінальних покарань показало, що щорічно кількість засуджених до довічного позбавлення волі зменшується, позаяк суди призначають його лише у виняткових випадках, з урахуванням всіх обставин кримінального провадження та винної особи [1, с. 245]. Вказаний факт виступає додатковим аргументом щодо того, що найбільш жорсткі заходи режиму виконання – відбування покарання у виді довічного позбавлення волі, які визначені у законі (ст. ст. 102, 107, 151 КВК), є обґрунтованими як з огляду законодавчого, так і з точки зору судового підходу щодо вирішення вказаної проблематики. Так, якщо у 2002 році (першому звітному періоді після прийняття у 2001 році нового КК України) до довічного позбавлення волі було засуджено 150 осіб [2, с. 40], то у 2013 році (першому звітному періоді після прийняття Кримінального процесуального кодексу (КПК) 2012 року) – 53 особи [3, с. 40], а у 2022 році – 23 особи [4].

Отже, якщо враховувати зазначену вище тенденцію щодо призначення судами покарання у виді довічного позбавлення волі, а також внесенні останнім часом зміни до чинного кримінально-виконавчого законодавства України щодо гуманізації процесу його виконання – відбування, то слід визнати, що навіть при тому, що

станом на 01.07.2023 в нашій державі нараховувалось 1700 осіб, які були засуджені до даного виду кримінального покарання, їх кількість не може слугувати правовою підставою для надання ним права на короткостроковий виїзд за межі колонії, яке визначено в ст. 111 КВК. При цьому необхідно зазначити, що спроби послабити («удосконалити») режим виконання – відбування покарання у виді довічного позбавлення волі, у тому числі й шляхом використання можливостей Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) в Україні є постійним як у часи дії КК 1960 року, так і в сьогоденні, що не можна розцінювати по-іншому, ніж як тиск на державу та суспільство, а також як цинічне ігнорування прав потерпілих від злочинів та їх законних представників, а також як джерело суспільно небезпечних посягань на національну безпеку, особливо в умовах війни з російською агресією у сьогоденні.

Як видається, у теперішніх соціально-економічних, правових та інших умовах життєдіяльності, що склались в Україні, держава об'єктивно вимушена вчиняти дії у так званій крайній необхідності (ст. 39 КК), позаяк законні інтереси інших осіб, у першу чергу потерпілих від злочину, суспільства і держави є більш цінними у кримінально-виконавчій діяльності (ч. 1 т. 1 КВК) за ті права, які бажають собі здобути засуджені до довічного позбавлення волі.

Більш того, такий юридичний підхід не суперечить сьогоденні жодному міжнародно-правовому акту, що є частиною національного законодавства України та регулює процес виконання – відбування покарань, до яких апелюють у своїх зверненнях як особи, які відбувають зазначене вище покарання, так і їх законні представники, а також деякі політики, науковці та інші суб'єкти формування і реалізації кримінально-виконавчої політики (зокрема, це – Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод; Міжнародний пакт про громадянські і політичні права; Рекомендації Ради Європи від 24.09.1982 № R(82)16; додаток до Рекомендації Ради Європи від 09.10.2003 № Rec(2003); витяги Європейського комітету з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню; ін.).

Таким чином, проведений аналіз змісту законодавчих актів, включаючи й норми міжнародного права, судової практики та наукових джерел, дозволяє стверджувати, що жодних соціально-психологічних, моральних, правових та інших підстав для розширення у сьогоденні прав засуджених до довічного позбавлення волі, у тому числі тих, що стосуються короткострокового виїзду цих осіб за межі колоній при наявності виняткових особистих обставин, не має, а будь-які спроби окремих суб'єктів правоохоронної, правозастосовної

та нормотворчої діяльності з означених питань щодо їх розширення є не тільки науково не обґрунтованими, але й небезпечними у контексті існуючих потенційних і реальних загроз для національної безпеки України в умовах воєнного стану.

Література:

1. Про практику призначення судами кримінального покарання : постанова Пленуму Верховного Суду України від 24.10.2003 № 7. *Постанови Пленуму Верховного Суду України у кримінальних справах* / упоряд. В. В. Рожнова, А. С. Сизоненко, Л. Д. Удалова. Київ : ПАЛИВОДА А. В., 2011. С. 231-245.

2. Судова практика щодо призначення покарань у 2002 році. *Вісник Верховного Суду України*. 2003. № 4(38). С. 35–41.

3. Аналіз здійснення судочинства судами загальної юрисдикції у 2013 році (за даними судової статистики). *Вісник Верховного Суду України*. 2014. № 5(183). С. 31–40.

4. Стан здійснення правосуддя у кримінальних провадженнях та справах про адміністративні правопорушення судами загальної юрисдикції у 2022 році. URL: <https://Stan-Pravosudnya,2022>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-327-2-29>

КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧА СИСТЕМА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Подлєгась К. М.

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри управління безпеки, правоохоронної
та антикорупційної діяльності
Міжрегіональної Академії управління персоналом
м. Київ, Україна*

Війна, яка несподівано прийшла на нашу землю з боку держави-агресора рф, внесла свої зміни у різні державні інституції. Вона втрутилась у мир, безпеку і людські цінності. Не обійшла вона і кримінально-виконавчу систему України, яка більше дев'яносто років була практично закритою, мало доступною і є найбільш вразливою.

Історія дослідження в'язниць показує, що саме вони дійсно є вразливими, оскільки в них відбувають покарання засуджені за